

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

In Genesin Enarratio

Chyträus, David

Vitebergæ

VD16 C 2625

In Lectionem Genesis, Prolegomena.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36126

1

IN LECTIO-

NEM GENESIS,

PROLEGOMENA.

DEO CONDIDIT DEVS
Homines, ut sit creatura uisibilis in
hoc Mundo, cui sese, suam bonita-
tem, sapientiam, iusticiam & lati-
ciam in omni eternitate communi-
cet, & à qua uicissim agnoscatur & celebretur.
Non enim impertit se & sua bona Deus, nisi ijs, qui
ipsum agnoscunt, & ipsius sapientia & bonitate sci-
entes letantur.

Vult igitur à nobis hominibus agnosci Deus. Ac
ut agnosci possit, non solum radios suæ lucis & sa-
pientie in mentes humanas sparsit, Sed etiam statim
se expressa uoce primis parentibus patefecit, &
arcanam promissionem de Filio Mediatore reuela-
uit, & postea certam doctrinam per Prophetas,
Christum, & Apostolos traditam, scriptis mandauit,
Quæ uult à nobis legi, audiri, cogitari, alijs proponi
& explicari.

Et horum scriptorum lectione et cogitatione ac-
cendit in nostris mentibus ueram & eternam lu-
cem, iusticiam & uitam.

Nec usquam alibi est uera Ecclesia Dei, seu cœ-

B § tus

2 PROLEGOMENA IN

tus hominum recte agnoscentium Deum, & Deo placentium, ac heredum uitae aeternae, nisi ubi haec scripta Prophetarum & Apostolorum Homines legunt, audiunt, fide amplectuntur, amant, eisq; obtemperant.

Iohan. 10. Oves meae uocem meam audiunt, & ego agnosco seu curo ac diligo eas, & uitam aeternam do eis, & nemo rapiet eas ex manibus meis.

Iohan. 14. Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ueniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Haec dulcissima sententia docet, Eos solos diligi à Deo, & esse templa ac domicilia, in quibus Deus habitat, qui sermonem Christi seruant, hoc est, qui doctrinam à Christo traditam fide amplectuntur, & puram ac incorruptam custodiunt & propagant.

Iohan. 5. Scrutamini scripturas, quia uidemini in ipsis uitam aeternam habere, Ille sunt, qui testificantur de me, Si Moysi crederetis, utiq; et mihi crederetis, De Me enim scripsit, Si autem scriptis Moysi non creditis, quomodo uerbis meis credetis.

Lucæ 16. Habent Moysen & Prophetas, Illos audiant.

2. Timoth. 3. A puero Sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere, ad salutem per fidem in Christo Iesu. Omnis enim scriptura diuinitus tradita, utilis est ad doctrinam, ad obiurgationem, ad
correa

correctionem, ad institutionem in iusticia, ut perfectus fiat Homo Dei, ad omne bonum opus paratus.

2. Pet. 1. Habemus firmiorem, Propheticum sermonem, cui recte facitis attendentes, tanquam lychno lucente in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus uestris.

Ioh. 11. 20. Hæc scripta sunt, ut credatis, quod Iesus sit Christus, filius Dei, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius.

Hæc & similia testimonia confirmant, Dei uoluntatem & mandatum esse, ut scripta Prophetarum & Apostolorum legamus, & per hanc lectionem & cogitationem Deum uerè efficacem esse, & accendere in mentibus ueram agitationem sui, & iusticiam ac uitam æternam in credendibus inchoare.

His seuerissimis mandatis & dulcissimis promissionibus Dei exuscitemur, ut doctrinam in libris Moysi, Prophetarum, & Apostolorum à Deo Ecclesiæ traditam, omni studio, assiduitate & intentione legamus, audiamus, discamus, usu eam confirmemus, alijs interpretemur, & ad posteros puram & incorruptam transmittamus. Nam propter hanc causam præcipuè hominibus uita à Deo datur & propagatur.

Ideoq; à Deo seruantur hi nostri cœtus Scholastici, ut sint custodes horum librorum, quos hominibus commendauit, ut sint propagatores ueræ doctrinæ & interpretationis, ad quam cognitio literarum,

rum,

4 PROLEGOMENA IN

rum, linguarum & artium multarum, quæ in scholis traduntur, necessaria est.

Cum igitur seueriſſimè Deus præcipiat, ut omnes homines scripta Prophetarum & Apostolorum legant, et mihi in hac Schola munus docendi elementa ueræ de Deo doctrinæ commendatum sit, decreui, iuuante Deo, Textum aliquot librorum diuinitus traditorum ordine enarrare, ut auditores ad lectionem Textus, per quam Deus lucem ueræ agnitionis sui, & initia uitæ æternæ in mentibus accendit, inuitem. Ordinar autem à Primo Moſis libro, qui totius sacræ Scripturæ fons est. Nam omnia reliqua Prophetarum & Apostolorum scripta, uelut commentarius quidam sunt in quatuor priora Geneseos capita, ut ex enarratione perspicuum erit.

Et quia in Interpretatione scripturæ utilissimum est, referre præcipuas partes Textus ad Locos Communes, qui summam doctrinæ Christianæ complectuntur, Deinde seriem membrorum ostendere, & Verba, Phrases & Figuras, adhibitis fontibus linguarum & præceptis artium dicendi, explicare: Conabor hæc Interpretis officia, fide & diligentia mediocri obire.

Cumq; totum Corpus doctrinæ Christianæ, DECEM præcipuis LOCIS, tanquam membris constet, studebo præcipua dicta & historias Genesis & sequentium librorum, ad hosce Decem Locos, uelut ad metam, reuocare. Nam in discendo & docendo ualde

GENESIN.

5

ualde prodest, doctrinae summam eruditè & Methodico ordine in certos locos distributam, ad fiduè in conspectu habere.

Referant igitur Studiosi in lectione Genesis præcipuas sententias & historias ad hæc decem membra Doctrinae Christianae.

I. De Deo & tribus personis diuinitatis, testimonia extant. Cap. 1. 3. 18. 19. 48. 35. Genesis.

De duabus naturis in CHRISTO, Cap. 3. 12. 22. 46.

II. De Creatione & Prouidentia. Cap. 1. & 2.

De Angelis bonis & malis, Cap. 3.

De Imagine Dei, ad quam Homo conditus est. Cap. 1.

III. De Peccato, De Causa Peccati, de lapsu Angelorum & Hominum, Cap. 3.

De Peccato Originis, Cap. 3. 5. 6. 8. 12.

De Peccato Veniali & Mortali, & de lapsibus Sanctorum, Cap. 4. 9. 19. 38. 20.

IIII. De Lege Dei, Cap. 3.

V. De Euangelio, seu de Promissione Remissionis peccatorum propter Christum, & de beneficijs Christi, Cap. 3. 12. 14. 22. 26. 28. 48. 49.

De Prædestinatione, quæ est æternum decretum

tum

6 PROLEGOMENA IN

tum Dei de recipiendis hominibus ad uitam
eternam propter Christum, Cap. 25.

De Iusticia Fidei, Cap. 4. 15. 12.

VI. De Bonis Operibus, Cap. 4.

De Timore Dei, Cap. 6. 7. 19.

De Fide, Cap. 12. 15. 32. 3.

De uera Inuocatione Dei, Cap. 32.

De Castitate, Cap. 2. 39. 34. 19.

De Mansuetudine, Cap. 50. &c.

VII. De Sacramentis, Cap. 4. 17. 9.

De Circumcisione, Cap. 17.

De Sacrificijs, Cap. 4. 8. 22.

De Sacerdotio Christi, Cap. 14.

VIII. De Pœnitentia, Cap. 3.

IX. De Ecclesia, Cap. 4. 5. 27. 17. 18.

De miranda Conseruatione Ecclesie & pio-
rum, Cap. 6. 7. 41. 19.

De Cruce & Calamitatibus Ecclesie, & ue-
ris consolationibus, Cap. 3. 37.

De Regno Christi, Cap. 49.

X. De Extremo Iudicio, De Resurre-

ctione corporum & uita eterna, Cap. 4. 25.

De Magistratibus Ciuilibus, & dignitate re-
rum politicarum, Cap. 9. 11.

De Coniugio & uita Oeconomica, Capite
2, 24.

Hi Tituli fere summam continent doctrine Chri-
stiane

stiane, omnibus ad ueram agnitionem Dei & animarum salutem cognitu necessariae, ad quos omnes diuinæ scripturæ partes, omnes lectiones & conciones sacræ, & pleraq; scripta Theologica dextrè & prudenter referri possunt.

Sequor autem & amplector de omnibus hisce locis doctrinæ Christianæ sententiam, in libris Prophetarum & Apostolorum traditam, & breuiter comprehensam in Symbolis, Apostolico, Nicæno & Athanasiano, & communi Confessione harum Ecclesiarum in Saxonia & alibi, quæ puram Euangelij doctrinam, à Deo per Lutherum, instauratam, sequuntur, cum qua congruit etiam Summa doctrinæ quam hoc anno Christi 1552. Illustissimi Principes Megapolenses, libro publicè edito, in Ecclesijs suarum regionum doceri præceperunt.

Hanc doctrinam, quæ sine ulla dubitatione consensus est omnium piorum & eruditorum in Ecclesia Dei, firmiter amplector, & toto pectore gratias ago, & agam ardentius in æterna uita præceptoribus meis Theodidactis, Luthero, Philippo, & Victorino, quorum uiua uoce & scriptis Deus me in hac uera de Deo doctrina, & alijs artibus, ad cœlestis doctrinæ cognitionem & explicationem necessarijs, erudiuit, & adhuc quotidie erudit. Fideliter etiam, iuuante Deo, hos puræ doctrinæ Fontes, uelut depositum, custodiam & propagabo.

Quod

*Quod est discrimen inter Mosen, &
Platonem, seu alium legislatorem Eth-
nicum, Minoem, Numam Pom-
piliū, uel similes? Seu*

*Quod est discrimen inter Doctrinam
in scriptis Mosis, Prophetarum & A-
postolorum traditam, Et Eth-
nicorum scripta Ethica
& Historica?*

Plato & ceteri sapientes Ethnici retinent &
illustrant doctrinam Legis diuinæ, seu præceptorum
Decalogi, quatenus externos mores erga Deum &
erga homines honestè regit. Sed Euangelion de
Gratia Dei, seu remissione peccatorum, & uita
æterna Gratis donanda hominibus, propter Filium
Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, Semen
Adæ & Abrahæ promissum &c. prorsus ignorant.

Hoc discrimen diligentissimè considerandum
est, ne religiones confundantur, neue Euangelion ob-
scuretur & deleatur, transformatum in Philoso-
phiam.

Agnoscent Plato, Xenophon, Cicero, & similes
esse Deum, & tradunt præcepta de honesta uita, im-
periorum & morum gubernatione, quæ pars sunt
Legis

Legis diuinæ, quæ naturæ hominum diuinitus insita est, ut doceat, Quod sit, & qualis sit Deus, & sit norma uitæ hominū in externis actionibus regendis, Ac omnia omnium Philosophorum & Oratorum scripta de moribus, uelut commentarius quidam sunt in 4. 5. 6. 7. & 8. præcepta Decalogi, Etsi enim primæ quoque Tabulæ noticiam aliquam retinuerunt, tamen ea ualde obscurata, & uelut obruta est monstrosis opinionibus de multitudine Deorum, sicuti & sexti Præcepti noticia, de Castitate & uitandis libidinibus illicitis, ferè prorsus apud eos extincta fuit.

Sed hi libri Mosis, Prophetarum & Apostolorum, non modo totius Legis diuinæ doctrinam illustrant, Sed etiam docent nos de essentia Dei, & tribus personis distinctis, Patre, Filio, & Spiritu sancto, de conditione Hominis, de causa Peccati, Calamitatis & mortis humanæ, de placanda ira Dei, de remissione peccatorum propter Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, de immortalitate hominum, de Resurrectione corporum, & uita æterna. Has res tantas, Platoni, Numæ, Ciceroni, & omnibus Ethnicis ignotas, patefacit Euangelion, quod cum prius ignotum esset omnibus Creaturis, à Deo per Mosen, Prophetas, Christum & Apostolos traditum & illustratum est.

C Discri-

Discrimen etiam Historiæ sacrae & prophanae consideretur.

In Ethnicis Historijs præcipuè spectanda sunt Exempla uirtutum in gubernatione Reipub: & communis uitæ necessariorum, quas præcipit Lex Dei, naturæ insita. Item Exempla Horribilium peccatorum, quæ semper iniusta consilia & scelera sequi solent, quorum cogitatione singuli se ad modestiam, ad iusticiam & Timorem Dei exsuscitent. Estq; hoc uelut commune argumentum omnium Historiarum: Discite iusticiam moniti, & non temnere Diuos.

Sed in Sacra Historia Moysis, Samuelis, Regum, Esaiæ, Danielis, Matthæi, Lucæ & c. præcipui Loci sunt.

- I. Doctrina de Deo, Patre, Filio & Spiritu sancto, de conditione Hominis, de causa peccati, de Christo, de persona, officio & beneficijs Christi, de Remissione peccatorum propter Christum, de ueris consolationibus in cruce, de resurrectione & uita æterna.
- II. Miracula propria naturæ diuinæ & omnipotentis, quæ sunt testimonia certitudinis doctrinæ & diuinæ patefactionis.
- III. Perpetua collectio, gubernatio, defensio & conseruatio Ecclesiæ.
- IIII. Exempla Virtutum nō modo politicarum, sed multo magis spiritualium, quas per Euangelij angelij

angelij cogitationem Deus in Sanctis accendit,
uidelicet ueræ Inuocationis Dei, Spei, Gratia-
rum actionis, Patientiæ, Confessionis &c.

*Quod est discrimen Veteris &
Noui Testamenti ?*

Vnum & idem est Testamentum seu Fœdus
Dei, quod cum ueteribus seu primis Patribus, Iudæis
& Christianis pepigit, & per quod omnes Sancti,
ab initio Mundi, ante & post Christum natum, in
gratiam Dei & societatem uitæ & salutis æternæ
recipiuntur, uidelicet Promissio remissionis pecca-
torum, gratiæ Dei et salutis æternæ, propter filium
Dei, dominum nostrum Iesum Christum gratis cre-
dentibus donandæ, ut clare dicitur, Act. 15. Credi-
mus nos per gratiam domini nostri Iesu Christi sala-
uari, sicut & Patres saluati sunt.

Galat. 3. Rom. 4. Gen. 15. Credidit Abraham Deo
& reputatus est iustus, Non in seminibus, tanquam
in multis, sed tanquam in uno & in semine tuo, qui
est Christus.

Act. 9. Non est aliud nomen sub cœlo, in quo
oporteat nos saluos fieri, præter nomen domini
Iesu.

Quare primorum Patrum & Iudæorum fœdus
principale & æternum & ad salutem necessarium,
nihil à Nouo Testamento differt, quod ad substan-
tiam fœderis seu rem ipsam pertinet: Sed acciden-
tibus

tibus quibusdam & ceremonijs ac appendicibus promissionum corporalium differunt.

Est igitur Vetus Testamentum, propriè promulgatio Legis Mosaicæ, seu fœdus, quo Deus populum Israel ad seruandam Legem Mosaicam obligauit: eiq; uicissim Terram Canaan & politiam certam, ac defensionem & omnia bona promisit, & Cere- monias ac Sacrificia adiūxit, ut essent Typi Personæ & Sacrificiorum Christi, propter quem solum cre- dentes omnibus temporibus in fœdus salutis æternæ recepti sunt.

Hoc discrimen Veteris & Noui Testamenti per- spicue illustratur à Paulo Galat. 3. & 4. Et in Epi- stola ad Ebræos cap. 9. & 8.

Vsitata autem Synecdoche est, qua contentum pro continente sumimus, & Vetus ac Nouum Testa- mentum nominamus Libros continentes doctrinam de Veteri & Nouo fœdere Dei, seu de Lege & Euangelio.

Ita uulgò appellatione Veteris Testamenti, Li- bros Moysei et reliquorum Prophetarum ante Chri- sti aduentum scriptos complectimur. Ac Nouum Testamentum uocamus Euangelistarum & Aposto- lorum scripta, quæ post exhibitum Christum edita sunt. Ita dicitur uulgo. Vetus Testamentum est fons Noui Testamenti: Et Nouum Testamentum est Lux Veteris Testamenti.

Argu-

*Argumentum principale Mosi &
omnium Prophetarum est*

DOMINVS NOSTER IESVS CHRIS-
TVS. Ac totius sacrae Scripturae fons est liber
Geneseos, in quo praeipuum locum obtinet Promis-
sio de Christo, Adae & Abrahæ tradita.

Ioh. 5. Scrutamini Scripturas, illae sunt quae Testi-
ficantur de Me, si Mosi crederitis, etiam Mihi crea-
deretis, De me enim scripsit ille.

Psal. 40. Christus ipse inquit, Ecce uenio, In capi-
te libri scriptum est de Me, ut facerem uoluntatem
tuam, Deus meus uolui & c. His uerbis addit Episto-
la ad Ebr. 10. Per hanc uoluntatem sanctificati sumus
per oblationem corporis Christi semel.

Gal. 3. Abrahæ dictae sunt promissiones & Semi-
ni eius. Non dicit in seminibus, tanquam in multis,
sed tanquam in uno, & in Semine tuo, qui est Chri-
stus.

Luc. 24. Christus ex Mose & Prophetis exponit
testimonia de sua Passione & Resurrectione.

Act. 10. Christo omnes Prophetæ testimonium
perhibent, remissionem peccatorum accipere per
nomen eius, omnes qui credunt in eum.

Rom. 1. Segregatus ad Euangelion Dei, quod an-
tea promisit Deus, per Prophetas suos, in Scripturis
sanctis, de filio suo.

Ephes. 2. Extructi super fundamentum Prophe-
tarum

C 3 tarum

tarum & Apostolorum, existente lapide Angulari Iesu Christo.

Rom. 16. Secundum Euangelium meum, patefactum antea per Prophetas.

Luc. 16. Habent Moſen et Prophetas illos audiāt.

Hæc Teſtimonia inſigamus animis, ut ſciamus idem genus doctrinæ, uidelicet, Legem & Euangelion de Chriſto omnibus temporibus in Eccleſia ſonuiſſe. Et deteſtemur furores multorum, qui tantum ritus barbaricæ politiæ Iudeorum, exiſtimant in Moſe deſcribi.

Fuit hoc Conſilio diuinitus conſtituta Moſi politia, ut eſſet certus populus, & certa ſedes Eccleſiæ, in qua Deus ſe pateſaceret, & Verbum diuinitus traditum cuſtodiret, et promiſſiones de Chriſto claris Teſtimonijs illuſtrarentur, & repeterentur: Deinde ut eſſet certus Locus, ubi Chriſtus naſceretur, conſpiceretur, doceret, ederet teſtimonia ſuæ doctrinæ, fieret uictima, & conſpiceretur eius reſurrectio ex morte, ne dubitantes animi hominum uagarētur, & neſcirent ubi quærendus eſſet Chriſtus. Ideoq; exhibito Chriſto, et ipſam Moſi politiam, & ritus, Moſaicæ politiæ cauſa inſtitutos, Deus aboleuit.

Quare in Veteris Teſtamenti lectione principaliter doctrinæ de promiſſo Semine Chriſto, ſpectanda eſt, quem Lex, monſtrans iram Dei, & abiiciens in æternam damnationem, tanquam Medicum & Opitulatorem quærere cogit.

CAPVT